

Sygn. akt I UK 53/06

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 września 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca)

SSN Herbert Szurgacz

w sprawie z odwołania A. B.

przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziałowi Regionalnemu w O.

o ustalenie istnienia ubezpieczenia społecznego rolników,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 września 2006 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 21 września 2005 r., sygn. akt (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i oddala apelację wnioskodawcy A. B.
od wyroku Sądu Okręgowego w K.- Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych z dnia 29 marca 2004 r., (...).**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w K.- Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 29 marca 2004 r., oddalił odwołanie A. B. od decyzji organu rentowego - Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziału Regionalnego w O., stwierdzającej ustanie w stosunku do odwołującego się, poczynając od 1 stycznia 2003 r., rolniczego ubezpieczenia społecznego. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy stwierdził, że wyłączenie wspólników spółek jawnych z ubezpieczenia społecznego rolników nastąpiło z mocy prawa od 1 stycznia 2003 r. w związku z dodaniem punktu 4 w art. 8 ust. 6 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) przez ustawę z dnia 18 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 241, poz. 2074).

Oddalenie odwołania poprzedziło dokonanie przez Sąd Okręgowy ustaleń, że ubezpieczony A. B. posiada gospodarstwo rolne o powierzchni 53,91 ha (65,08 ha przeliczeniowych). W 1997 r. złożył oświadczenie, że chce podlegać ubezpieczeniu rolniczemu, pomimo prowadzenia działalności gospodarczej w formie spółki cywilnej. Spółka ta od 10 grudnia 2001 r. uległa przekształceniu w spółkę jawną. Sąd ustalił, że wnioskodawca w 2001 r. rozszerzył działalność gospodarczą, w wyniku czego prowadził kilka rodzajów działalności pozarolniczej - jako wspólnik spółki jawnej i jako przedsiębiorca na podstawie przepisów o działalności gospodarczej. O wszelkich zmianach w zakresie prowadzonej działalności pozarolniczej ubezpieczony powinien był informować organ rentowy. Tymczasem, o fakcie prowadzenia przez ubezpieczonego kilku rodzajów działalności gospodarczej organ rentowy dowiedział się w sierpniu 2003 r., dokonując we własnym zakresie kontroli osób prowadzących działalność gospodarczą.

Sąd Okręgowy stwierdził, że - na skutek zmiany ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - 1 stycznia 2003 r. wszedł w życie art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy, zgodnie z którym za osobę prowadzącą działalność gospodarczą uważa się wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz wspólników spółki jawnej, komandytowej lub partnerskiej. Skoro wnioskodawca, po

zmianie przepisów, od 1 stycznia 2003 r. prowadził kilka rodzajów działalności gospodarczej na różnych podstawach, to chcąc dokonać wyboru ubezpieczenia społecznego zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych powinien był wystąpić do organu rentowego ze stosownym wnioskiem.

Apelację od powyższego wyroku wniósł ubezpieczony, domagając się ponownego rozpoznania sprawy z uwagi na błędy, jakie popełnił Sąd Okręgowy przy dokonywaniu ustaleń faktycznych. Apelujący podniósł, że spółka cywilna, której był współnikiem, uległa przekształceniu w spółkę jawną 8 lutego 2002 r., przy czym od 1 stycznia 2001 r. nie podejmował on żadnej nowej działalności gospodarczej, a dokonany z tą datą wpis do ewidencji działalności gospodarczej wynikał ze zmiany przepisów, które wymagały odrębnego zarejestrowania wszystkich współników spółki cywilnej jako przedsiębiorców. Natomiast dodatkową działalność gospodarczą - usługi ciągnikiem rolniczym dla ludności - podjął od 25 września 2003 r. i jest to działalność w małym zakresie. Apelujący twierdził, że na podstawie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników mógł dokonać wyboru sposobu ubezpieczenia.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń wyrokiem z 21 września 2005 r., zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego i poprzedzającą go decyzję Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziału Regionalnego w O. i ustalił, że wnioskodawca A. B. po 1 stycznia 2003 r. podlega w pełnym zakresie ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 124, poz. 585) rolnik, który w dniu wejścia w życie tej ustawy podlega innemu ubezpieczeniu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym, a spełnia inne warunki podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy w pełnym zakresie, może złożyć Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych lub Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oświadczenie, że chce podlegać temu ubezpieczeniu z wyłączeniem innego ubezpieczenia społecznego. Wnioskodawca złożył w 1997 r. oświadczenie, że chce podlegać ubezpieczeniu rolniczemu i w związku z tym Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydał 4 sierpnia 1997 r. decyzję wyłączającą go

z powszechnego ubezpieczenia społecznego, pomimo prowadzenia przez niego działalności gospodarczej. Stan taki - podleganie wnioskodawcy ubezpieczeniu rolniczemu pomimo równoczesnego prowadzenia działalności pozarolniczej - trwał nieprzerwanie do września 2003 r., kiedy to wnioskodawca dodatkowo zarejestrował działalność pozarolniczą polegającą na wykonywaniu usług ciągnikiem rolniczym. Według Sądu Apelacyjnego, nie mają żadnego znaczenia dla sposobu rozstrzygnięcia sprawy wcześniejsze odrębne zarejestrowanie działalności wspólników spółki cywilnej jako przedsiębiorców, a następnie przekształcenie spółki cywilnej w spółkę jawną. Sytuacji prawnej wnioskodawcy w zakresie podlegania ubezpieczeniu społecznemu nie zmieniła nowelizacja art. 8 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, która sprecyzowała definicję osoby prowadzącej działalność pozarolniczą. Zgodnie z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy, na który powołał się zarówno organ rentowy, jak i Sąd Okręgowy, wspólnik spółki jawnej jest uważany za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność. Wnioskodawca przez cały czas był uważany za osobę prowadzącą taką działalność, chociaż - będąc także rolnikiem - podlegał ubezpieczeniu rolniczemu. W ocenie Sądu Apelacyjnego, wskazany przez Sąd Okręgowy art. 9 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie ma bezpośredniego związku ze sprawą, skoro dotyczy on zbiegu kilku tytułów ubezpieczenia społecznego, takich jak prowadzenie działalności nakładczej, zatrudnienie na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, prowadzenie działalności gospodarczej, sprawowanie funkcji posła lub senatora albo duchownego. W przypadku wnioskodawcy zbieg taki nie występuje, gdyż spośród wymienionych tytułów ubezpieczenia dotyczy go jedynie prowadzenie działalności pozarolniczej. Przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie było rozstrzygnięcie, czy poczynając od 1 stycznia 2003 r. wnioskodawca, który jest rolnikiem i równocześnie prowadzi działalność pozarolniczą będąc wspólnikiem spółki jawnej, utracił prawo do pozostawania w ubezpieczeniu rolniczym. W ocenie Sądu Apelacyjnego, żaden z przepisów wskazanych w zaskarżonej decyzji organu rentowego lub w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie daje podstawy do przyjęcia, że z tą datą wnioskodawca podlegał wyłącznie ubezpieczeniu społecznemu jako osoba prowadząca działalność gospodarczą. Sytuacja wnioskodawcy nie uległa także zmianie po rozpoczęciu przez niego dodatkowej

działalności gospodarczej we wrześniu 2003 r. Jest to bowiem ciągle ten sam tytuł ubezpieczenia: prowadzenie działalności pozarolniczej. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, istotne zmiany przyniosła dopiero nowelizacja – ze skutkiem od 2 maja 2004 r. - art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Skoro zatem od 1 stycznia 2003 r. aż do nowelizacji art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wnioskodawca spełniał wszystkie warunki do zachowania ubezpieczenia rolniczego - przy równoczesnym prowadzeniu działalności gospodarczej – istniały podstawy do uwzględnienia jego odwołania.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pozwany organ rentowy, zaskarżając wyrok ten w całości. Skargę kasacyjną oparto na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137 poz. 887 ze zm.) oraz art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), polegające na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji, że wspólnik spółki jawnej po 1 stycznia 2003 r. objęty jest nadal ubezpieczeniem społecznym rolników na podstawie swobody wyboru ubezpieczenia i tym samym nie następuje jego wyłączenie z ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy.

Jako okoliczności uzasadniające rozpoznanie skargi kasacyjnej skarżący wskazał istotne zagadnienie prawne dotyczące wykładni przepisów regulujących podmiotowy zakres wyłączenia ustawowego z ubezpieczenia społecznego rolników po 1 stycznia 2003 r. oraz występujące w tej kwestii istotne rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie odwołania wnioskodawcy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Występujące w sprawie zagadnienie prawne, dotyczące podmiotowego ustawowego wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników po 1 stycznia 2003 r., stanowiło źródło rozbieżności w orzecznictwie sądowym. Rozbieżności te

usunęła jednak, rozstrzygając występujący również w rozpoznawanej sprawie problem prawny, uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 lutego 2006 r., I UZP 4/05 (OSNP z 2006 r. nr 19-20, poz. 304). Zgodnie z tezą tej uchwały, rolnik prowadzący gospodarstwo rolne oraz pozarolniczą działalność jako wspólnik spółki jawnej nie korzysta po 1 stycznia 2003 r. z prawa wyboru rolniczego tytułu ubezpieczenia społecznego dokonanego na podstawie art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) oraz art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. Nr 24, poz. 585) i od tej daty podlega ubezpieczeniu społecznemu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność (art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych - Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.).

Spór w rozpoznawanej sprawie, jak też w sprawie, w której wydana została powyższa uchwała Sądu Najwyższego, dotyczył interpretacji art. 5a ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, w brzmieniu obowiązującym w czasie ocenianych zdarzeń i w dacie podjęcia przez organ rentowy zaskarżonej decyzji.

Pierwszy z tych przepisów – art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (w brzmieniu obowiązującym do 1 maja 2004 r.) - stanowił, że rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej 1 rok, podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym, podlega nadal temu ubezpieczeniu; przy czym rolnik lub domownik może podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu wówczas, gdy złoży Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych lub Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oświadczenie, że chce podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej, o ile spełnia w tym zakresie warunki określone w odrębnych przepisach. Z kolei drugi z tych przepisów - art. 8 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2003 r.) - przewiduje, że za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się:

1) osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych, 2) twórcę i artystę, 3) osobę prowadzącą działalność w zakresie wolnego zawodu, 4) wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz wspólników spółki jawnej, komandytowej lub partnerskiej. Przepis art. 8 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ma przy tym związek z art. 6 ust. 1 pkt 5 tej ustawy, zgodnie z którym obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność oraz osobami z nimi współpracującymi.

Przytoczona treść relewantnych przepisów pozwala na stwierdzenie, że pierwszy z nich posługuje się pojęciem osoby (będącej rolnikiem) "podejmującej pozarolniczą działalność gospodarczą", drugi natomiast pojęciem "osoby prowadzącej pozarolniczą działalność", przy czym to ostatnie pojęcie obejmuje także "osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych" (art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) oraz "wspólników spółki jawnej" (art. 8 ust. 6 pkt 4 tej ustawy) jako kategorię odrębną od kategorii "osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych", skoro ustawodawca dokonuje wyraźnego rozróżnienia między "osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych" (art. 8 ust. 6 pkt 1) oraz "wspólnikami spółki jawnej" (art. 8 ust. 6 pkt 4).

W przedstawionym stanie normatywnym oceny wymagało, czy wnioskodawca (ubezpieczony) będący jednocześnie rolnikiem (posiadającym i prowadzącym gospodarstwo rolne) z chwilą uzyskania statusu prawnego wspólnika spółki jawnej mógł nadal podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników (na podstawie art. 5a zdanie pierwsze ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników), czy też z mocy prawa – jako osoba podejmująca pozarolniczą działalność w rozumieniu art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (a ściślej: jako osoba podejmująca działalność pozarolniczą, która jednocześnie nie

była pozarolniczą działalnością gospodarczą prowadzoną na podstawie przepisów o działalności gospodarczej) – podlegał obowiązkowo powszechnemu ubezpieczeniu społecznemu (zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Podstawowe znaczenie miało rozstrzygnięcie zagadnienia, jaki jest zakres znaczeniowy użytych w podlegających wykładni przepisach (art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz art. 8 ust. 6 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) pojęć “osoba podejmująca pozarolniczą działalność gospodarczą” oraz “osoba prowadząca pozarolniczą działalność” (która nie jest przy tym jednocześnie pozarolniczą działalnością gospodarczą).

Wspólnik spółki jawnej jest uznawany za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność na mocy art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jednak nie jest osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej (w odniesieniu do podlegającego ocenie prawnej stanu faktycznego – na podstawie art. 2 ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej), gdyż taką osobą jest spółka jawna, a nie jej wspólnik. Zgodnie z art. 2 ustawy Prawo działalności gospodarczej, działalność gospodarczą w rozumieniu tej ustawy prowadzi przedsiębiorca, a przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy jest osoba fizyczna, osoba prawna oraz niemająca osobowości prawnej spółka prawa handlowego, która zawodowo we własnym imieniu podejmuje i wykonuje działalność gospodarczą; za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. Przytoczona definicja przedsiębiorcy w konfrontacji z pojęciem “osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej” (w rozumieniu art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) albo “osoby podejmującej pozarolniczą działalność gospodarczą” (według art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników) wyklucza z kręgu osób podejmujących lub prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej wspólnika spółki jawnej, ponieważ to nie on, lecz spółka jawna, której jest wspólnikiem, prowadzi zawodowo we własnym imieniu

działalność gospodarczą.

Z powyższych rozważań wynika, że wnioskodawca A. B. mógł być uznany za przedsiębiorcę dopóty, dopóki był współnikiem spółki cywilnej (pozwalał na to art. 2 ust. 3 Prawa działalności gospodarczej). Z chwilą przekształcenia prowadzonej przez niego spółki cywilnej w spółkę jawną i zarejestrowania spółki jawnej w Krajowym Rejestrze Sądowym wnioskodawca utracił jako osoba fizyczna status przedsiębiorcy (osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą we własnym imieniu), ponieważ przedsiębiorcą (osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą we własnym imieniu) stała się spółka jawna. Z tą chwilą wnioskodawca przestał podlegać wynikającemu z art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników dobrodziejstwu kontynuowania ubezpieczenia w systemie ubezpieczenia społecznego rolników (ze względu na jednoczesny status prawny rolnika posiadającego i prowadzącego gospodarstwo rolne) i zaczął podlegać powszechnemu systemowi ubezpieczenia społecznego.

Wspólnicy spółki jawnej, jako osoby prowadzące pozarolniczą działalność w rozumieniu art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, od 1 stycznia 2003 r. podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i nie przysługuje im prawo wyboru ubezpieczenia, jakie przysługuje rolnikom podejmującym prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Organ rentowy - Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w O. - prawidłowo stwierdził w stosunku do ubezpieczonego A. B. ustanie ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy, z uwagi na wyłączenie współników spółek jawnych z ubezpieczenia społecznego rolników od 1 stycznia 2003 r., w związku z dodaniem punktu 4 w art. 8 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

W uzasadnieniu uchwały z 22 lutego 2006 r., I UZP 4/05, Sąd Najwyższy wywiódł, że współników spółki jawnej w zakresie prowadzonej przez nią działalności gospodarczej należało uznać za osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów szczególnych w rozumieniu art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych aż do czasu wyraźnego ustawowego wskazania ich jako osób prowadzących jedynie pozarolniczą

działalność (która z woli ustawodawcy jest pojęciowo oddzielona od pozarolniczej działalności gospodarczej), co nastąpiło przez dodanie punktu 4 do art. 8 ust. 6 ustawy, poczynając od 1 stycznia 2003 r. Od tej daty wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz wspólnicy spółki jawnej, komandytowej lub partnerskiej nie mogą być traktowani jako osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą w rozumieniu art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ponieważ zostali wyłączeni z tego kręgu w wyniku wyraźnego uznania ich za osoby prowadzące pozarolniczą działalność (art. 8 ust. 6 pkt 4), niebędące osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą (art. 8 ust. 6 pkt 1). Za taką koncepcją opowiedział się Sąd Najwyższy w wyrokach z 16 czerwca 2005 r., I UK 335/04 (OSNP z 2006 r. nr 3-4, poz. 630) i z 23 sierpnia 2006 r., I UK 388/04 (niepublik.), wypowiadając pogląd, że rolnik prowadzący gospodarstwo rolne, będący jednocześnie wspólnikiem spółki jawnej, nie ma po 1 stycznia 2003 r. prawa wyboru ubezpieczenia społecznego na podstawie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i podlega ubezpieczeniu społecznemu na podstawie art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jako osoba prowadzącą pozarolniczą działalność, ale już nie pozarolniczą działalność gospodarczą. W uzasadnieniu obu tych orzeczeń, prezentujących analogiczne stanowisko, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę że dokonywana w obrębie prawa ubezpieczeń społecznych wykładnia systemowa prowadzi do wniosku, że powszechny system ubezpieczenia społecznego ma pierwszeństwo przed systemem szczególnym, jakim jest system ubezpieczenia społecznego rolników, dlatego wszelkie wątpliwości należy tłumaczyć na rzecz podlegania powszechnemu systemowi ubezpieczenia społecznego. Oznacza to, że rolnik, będący jednocześnie wspólnikiem spółki jawnej, nie jest osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych (art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym do 1 maja 2004 r. w związku z art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), ale osobą prowadzącą jedynie pozarolniczą działalność w rozumieniu art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, która po 1 stycznia 2003 r. nie miała już prawa wyboru rolniczego tytułu ubezpieczenia społecznego na podstawie art.

5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Przewidziane w tym ostatnim przepisie prawo wyboru podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu odnosi się tylko do osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, które wymieniono w art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a zatem nie obejmuje grup ubezpieczonych prowadzących - inną niż gospodarcza - pozarolniczą działalność, które wymieniono w punktach 2-4 tego przepisu, w tym rolników będących jednocześnie współnikami spółek jawnych. Skoro w art. 8 ust. 6 pkt 4 tej ustawy wymieniono współników spółki jawnej, to od 1 stycznia 2003 r. nie są oni traktowani jako osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą w rozumieniu art. 8 ust. 6 pkt 1. Wyraźne rozdzielenie normatywne tych dwóch kategorii osób, ubezpieczonych w powszechnym systemie ubezpieczeń z jednego tytułu - prowadzonej działalności pozarolniczej (art. 6 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), przekłada się na wykładnię art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w kierunku przyjęcia stanowiska, że rolnik posiadający i prowadzący gospodarstwo rolne, podejmujący pozarolniczą działalność jako współnik spółki jawnej, po 1 stycznia 2003 r. nie był uprawniony do wyboru systemu ubezpieczenia na podstawie art. 5a tej ustawy, w brzmieniu obowiązującym do 1 maja 2004 r., to jest do daty wprowadzenia zmiany, która w jeszcze większym stopniu ograniczyła możliwość wyboru systemu ubezpieczenia.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 22 lutego 2006 r., I UZP 4/05, zwrócił uwagę, że racje ustawowego pozbawienia współnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz współników spółki jawnej, komandytowej lub partnerskiej możliwości wyboru ubezpieczenia rolniczego wynikały z dążenia ustawodawcy do „uszczelnienia” systemu rolniczego ubezpieczenia społecznego. Wprowadzając 1 stycznia 1997 r. prawo wyboru rolniczego tytułu ubezpieczenia społecznego dla rolników prowadzących równocześnie działalność gospodarczą, ustawodawca zakładał, że mogą i będą z niego korzystać rolnicy posiadający i prowadzący gospodarstwo rolne, którzy przy okazji zajmowania się podstawową działalnością rolniczą prowadzą w ograniczonym zakresie pozarolniczą działalność gospodarczą. Tymczasem, wprowadzone prawo wyboru rolniczego tytułu ubezpieczenia stało się przedmiotem rozmaitych nadużyć przede wszystkim przez osoby zajmujące się prowadzeniem pozarolniczej działalności gospodarczej i z tego

tytułu objęte obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym, które nabywały gospodarstwa rolne wyłącznie z zamiarem i w celu skorzystania z prawa wyboru rolniczego ubezpieczenia społecznego obciążonego znacząco niższą składką na to ubezpieczenie w porównaniu ze składką na ubezpieczenie osób prowadzących działalność gospodarczą. Taka praktyka spowodowała stopniowe zaostrzenie ustawowych kryteriów możliwości skorzystania z prawa wyboru „tańszego” rolniczego ubezpieczenia społecznego, począwszy od dodania punktu 4 w art. 8 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który wyłączył możliwość dalszego korzystania z prawa wyboru rolniczego tytułu ubezpieczenia przez rolników będących wspólnikami spółek jawnych. Równocześnie, od 2 maja 2004 r., możliwość skorzystania z prawa wyboru rolniczego tytułu ubezpieczenia społecznego została istotnie zmodyfikowana (art. 5a w brzmieniu obowiązującym od 2 maja 2004 r.). Od tej daty obowiązuje także ustawowa definicja pojęcia pozarolniczej działalności gospodarczej, za którą uważa się wyłącznie działalność prowadzoną na podstawie przepisów o działalności gospodarczej (art. 5a ust. 10), do jakiej niewątpliwie nie mogła być zaliczona działalność w s p ó l n i k ó w spółek handlowych (a nie spółek prawa handlowego), prowadzona na podstawie przepisów Kodeksu spółek handlowych. Ponadto, po 2 maja 2004 r. ubezpieczony rolnik nie miał już możliwości wyboru tytułu ubezpieczenia społecznego na podstawie art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 124, poz. 585), który z dniem 2 maja 2004 r. został uchylony przez ustawę z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 91, poz. 873), ale utrzymana została możliwość pozostania w rolniczym ubezpieczeniu społecznym, pod warunkiem spełniania ustawowo określonych rygorów dalszego pozostania w tym ubezpieczeniu.

Dalsza modyfikacja polegająca na uszczegółowieniu od 24 sierpnia 2005 r. ustawowej definicji pozarolniczej działalności gospodarczej - za którą uznaje się działalność gospodarczą prowadzoną wyłącznie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez osoby fizyczne na podstawie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, z wyłączeniem wspólników spółek prawa handlowego oraz osób prowadzących działalność w zakresie wolnego zawodu: 1) w rozumieniu przepisów

o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiągniętych przez osoby fizyczne, 2) z której przychody są przychodami z działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych - wynikała z dostosowania tej definicji do przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej i przepisów prawa podatkowego. Jednakże nie oznaczało to, że dopiero wskutek wprowadzenia w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników ustawowej definicji pojęcia pozarolniczej działalności gospodarczej rolnicy będący wspólnikami spółki jawnej nie mogą być traktowani jako osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, ponieważ taka możliwość ustała 1 stycznia 2003 r., kiedy normatywnie rozdzielono prowadzących pozarolniczą działalność wspólników spółek handlowych (art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) od kategorii osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą (art. 8 ust. 6 pkt 1 tej ustawy).

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 22 lutego 2006 r., I UZP 4/05, zawarł również stwierdzenie, że ze względu na zasadę powstawania z mocy prawa stosunków obowiązkowego ubezpieczenia społecznego oświadczenie rolnika będącego wspólnikiem spółki jawnej o wyborze rolniczego tytułu ubezpieczenia społecznego traci swój walor prawny w razie zmiany prawa, polegającej na utracie możliwości takiego wyboru, od 1 stycznia 2003 r., wskutek ustawowego uznania, że pozarolnicza działalność wspólników spółek handlowych (art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) nie jest pozarolniczą działalnością gospodarczą (art. 8 ust. 6 pkt 1 tej ustawy).

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela wykładnię przepisów, których naruszenie zarzucono w skardze kasacyjnej, przedstawioną w uchwale składu siedmiu sędziów z 22 lutego 2006 r., I UZP 4/05. Z tych przyczyn uwzględniając skargę kasacyjną, opartą wyłącznie na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego, uchylił zaskarżony wyrok i oddalił apelację wnioskodawcy A. B. od wyroku Sądu Okręgowego, który odpowiadał prawu (art. 398¹⁶ k.p.c.).